

Kommunikaatio

Elina Kontu & Risto Hotulainen

Käyttäytymistieteellinen tiedekunta / Erityispedagogiikka

Minäkäsitys → pohja tavoitteelliselle toiminnalle

- Toimintaa ohjatesamme minäkäsitys muotoutuu
- Miten tulkitsemme kokemuksemme → vaikuttaa minäkäsitykseen, joka taas ohjaa toimintaa
- Yksilön minäkäsitys on jatkuva itsenmäärittelyprosessi
- Keskiössä ympäristön kannustimet, tuki, ja palaute

Lisäksi:

- Ihmisellä on tarve yrittää selvittää mikä ja millainen hän on.
- Taustalla tarve myös testata itseä ("Olen hyvä poika").
- → miten hyvin yksilö onnistuu tässä tehtävässä ja kuinka tyytyväinen hän on omaan määritelmäänsä määrittää yksilön yleisen tyytyväisyyden itseensä (itsetunto).

4

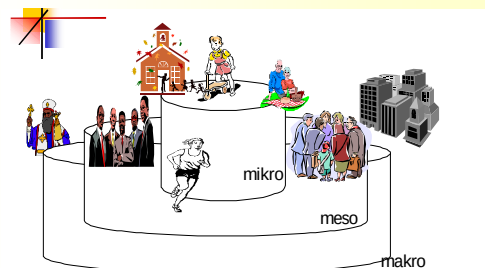
Kommunikaatio ja minätietoisuus Sisällysluettelo:

- I Minäkäsityksen määrittelyä
- II Minäkäsityksen normatiiviset kehitysvaiheet ja vaikutus kommunikaatioon

2

Minäkäsitys on yhteydessä ympäristöön

6

5

I Minäkäsityksen määrittelyä

...ei ole yhtä yleistä määritelmää eikä selvää sääntöä miten käsitteitä käytetään

- Helposti sekoitetaan jopa minäkäsitys ja itsetunto
- Ongelmana teksteissä pääasiassa käsitteiden kirjo
- a) Minäkäsitykseen
→ minä, minäarvio, minäkuva, identiteetti, minätietoisuus
- b) Itsetuntoon
→ itse, itsearvo, itsehyväksyntä, itsekunnioitus, itsetuntemus, itsearviointi

3

Minäkäsityksen käsitteellistämisestä

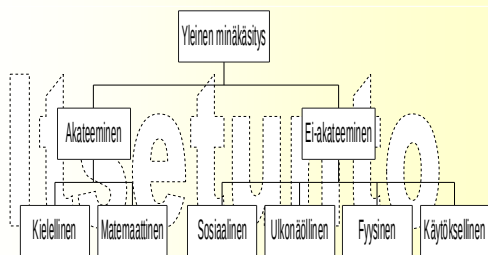
William James

- Hahmotti teoreettiset päälinjat nykyiselle minäkäsitys-käsitteelle
 - Subjekttiivinen, I-self ja objektiivinen Me-Self minäkäsitys
- Perusta myös minäkäsityksen hierarkisuudelle ja spesifisyydelle (sosiaalinen, henkinen, materiaallinen minä)
 - Esim. Sosiaalisten minäkäsitysten moninaisuus
 - Huomasi myös toisilleen ristiriitaisten tavoitteellisten minäkäsitysten olemassaolon
 - Tärkeällä alueella epäonnistuminen vaikuttaa yleiseen itsearvostukseen (itsetunto)

6

Harter, 1999

7

Kielen kehittymisen ja minäkäsityksen yhteys

- Kielen avulla ympäristö ohjaa lasta, jäsentää tapahtumia ja välittää odotuksia ja sääntöjä.
- Käytössä olevat sanat antavat raamin, jonka avulla minä voidaan määritellä. *Minä olen v. poltti*
- Kielen omaksuminen on voimakkaasti yhteydessä minäkäsityksen kehitykseen. *Esim. Kielelliset ja kuvitteelliset tunteet liittyvät toisiinsa*
- Subjektiviivisesta → objektiiviseen minäkuvaan
- Kielellisen muistin kehittyminen
 - semanttinen muisti *”Kokonaan purettu, kontekstivapaa ja ajasta riippumaton. Olen ihana. Olen pilvessä”*
 - episodinen muisti *”Kokonaan tapahtunut, paikkaan ja aikaan sidottu. Olen ihana. Olen pilvessä. Olen ihana. Olen pilvessä”*

10

Minäkäsitys ja motivaatio

- Oppilaiden käsitykset omasta pätevyydestään (eli odotukset) vaikuttavat lasten käytökseen (vrt. koulukokemukset ja ja niiden tulkinnot)
- Ulkoinen että sisäinen palautejärjestelmä muodostavat pohjan motivaatiolle
- Positiivinen oppijaminäkäsitys on positiivisesti yhteydessä yrittämiseen, kurssien valintaan, akateemisiin tavoitteisiin... *”Tavoitteiden asettamiseen, ylipistoon”*
- Tutkimusten mukaan yhteydessä positiivisiin suorituksiin, psykologiseen terveyteen, koulumieliopiteisiin ja sosiaalisten suhteiden solmimiseen
→ OPS: Tavoitteena positiivinen minäkäsitys

8

- kun tiettyjä (em.) tapahtumia tapahtuu riittävän usein, niistä rakentuu skeemoja (scriptejä - kertomuksia), jotka eivät enää täytä episodisen muistin tunnusmerkkejä (paikka – aika)

- Välttämätöntä minäkäsityksen kehitykselle on itsen liittyvien kertomusten muodostuminen.
- Autobiographinen muisti → .

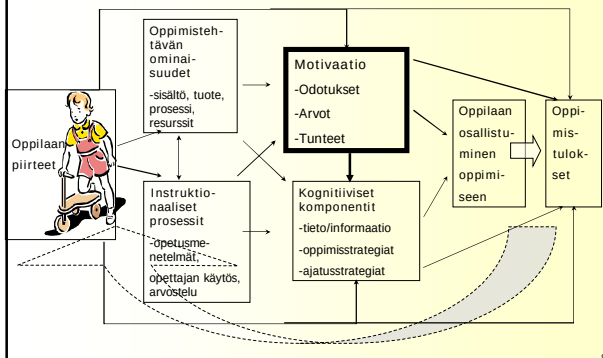
”Kun tapahtumista itsen liittyen ja itsensä tunnistamalla tapahtumista rakentuu skeemoja”

- Kielen avulla pystytään luomaan yhä tarkempia kertomuksia itsestä ja niin vähitellen yhä yhtenäisempi kuva itsestä rakentuu. Toisaalta kertomusten tuottaminen ei voi onnistua ilman tarpeeksi toimivaa minäkäsitystä.

11

Miten minäkäsitys sijoittuu oppimistilanteeseen

9

Myös minään liittyvät tunteet opitaan kommunikaation seurauksena

- Kielen avulla, lapset kehittyvät käyttämään kuvailevia käsitteitä itsestä (kiva, reipas, ilkeä, ...),
→ tunteellisia reaktioita itseään kohtaan
- Kirjallisuudessa eniten käytetään termejä a) kunnia (hyvä mieli), b) häpeä ja c) syyllisyys
- Subjektiviivinen minä tulee vähitellen tietoiseksi objektiivisesta minästä (miten suoriuduin, miltä näytän)...eli subjektiivinen minä on "ylpeä" objektiivisesta minästä tai vaihtoehtoisesti...
- Em. tunteita pystytään kuvailemaan vasta esikouluikässä
- Eli kommunikaation avulla omaksutaan myös millaisia tunteita tunnetaan

12

Taustalla Cooleyn ajatukset tunteiden muodostumisesta (1972)

- Minä on sosiaalinen rakenne:
 - 1) Lapsi imitoi käytöstä, mielipiteitä ja arvoja,
 - 2) Lapsi muuttaa käytöstä suuntaa, jolla saa hyväksyntää ja
 - 3) vähitellen kehittyvä lapsi omaksuu itsestään mielipiteet jollaisena tärkeät ihmiset hänet näkevät
- "Peiliin katsova minä": Ihminen muodostaa kuvan itsestä (minäidea) katsomalla sosiaaliseen peiliin
 - 1) Kuvitelma miltä näyttää toisen silmissä
 - 2) Kuvitelma toisen ihmisen arvioinnista tästä kuvasta
 - 3) Tunteellinen reaktio näitä kuvitelmia kohtaan
- Minäkuvan arvioiva osa: Ihminen tuntee *kunnniaa* tai *häpeää* suorituksistaan sisäistettyään ympäristön arvot, näin minäkuva ohjaa toimintaa

13

II Minäkäsityksen normatiivinen kehitys (Harter)

- Minäkäsityksen kehitys on yhteydessä kognitiiviseen kehitykseen.
- Voidaan erottaa erillisiä kehityskausia jolloin minäkäsitys kehittyy → **normatiivisia** muutoksia

Kognitiivinen rakenne

- Kuitenkin, selviä eroja voi olla tiettyjen yksilöiden, osaamisalojen ja sosiaalisten yhteyksien osalta.

Sosiaalinen rakenne

- Ympäristö eli miten vanhemmat/huoltajat, ystävät, ohjaajat, opettajat jne. vaikuttavat minäkäsityksen kehitykseen ja minäkäsityksen tulkintaan

"...vaikka ideaalisesti voidaan ajatella, että lapsi löytää vähitellen itse itsensä (määrittää itsensä) on hän toisaalta saamansa hoidon ja tuen armoilla"

16

Minätunteiden jaottelua

- **Kunnniaa** tunnetaan silloin, kun teko kohtaa omat tai toisten arvot ja arvotuksesta ollaan itse vastuussa, ja tunteen perusteella yhdistetään omaan yritykseen tai toimintaan.
- **Häpeää** tunnetaan silloin, kun huomataan ettei omaa taitoa, taitoja, taitoja (→ epäpäteviä) tai on epäonnistunut kohtamaan omat tai sosiaaliset vaatimukset (→ syi itsestä).
- **Syyllisyyttä** tunnetaan silloin, kun on toimittu epäoikeudenmukaisella tavalla. On siis tiedossa, että on tehnyt jotain, mikä on ollut tehtävä toisin saavuttaakseen tavoitteen (→ syi toisesta).

Minäkäsityksen ja tunteiden kehitys

14

Varhaislapsuudessa (3-4v.)

- Kuvaukset ovat hyvin konkreettisia ja sisältävät kuvauksia havaittavista a) ominaisuuksista: "Osaan sukeltaa", "...numerot", b) kyvyistä: "Olen nopea", "...nopea", c) tunteista: "Olen iloinen/aurinkoinen", d) mielihaluista: "Olen jätelöistä", "...kissoista" e) asennoista: "Olen pilossa sohvan takana. Yritä"
- Kuvaukset irrallisia ja erillisiä, koska tässä iässä lapset eivät ymmärrä yhteisiä piirteitä toisensa kanssa.
- Ominaisuudet ovat pysymättömiä ja lapsilla ei ole mahdollisuutta vertailla onnistumista ja epäonnistumista toisensa kanssa.
- Lapset eivät kykene erotella omaa ideaalista (osaan A,B,C...ja K)
- Ei mahdollisuutta vertailla onnistumista ja epäonnistumista toisessa lajissa.
- Määritelmät yleensä hyvin positiivisia
- HUOM: Poikkeavuus tässä suhteessa merkki jostain vakavasta

17

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

- Objektiivinen minä → n. 1½v. lapsi osaa nimetä itsensä peilistä
- 1½v. Lapsi iloitsee 1x tornin tai palapelin rakentamisesta, ilman vanhempien palautetta
- 2v. etsii vanhempien reaktioita hyvistä suorituksista ja välttää negatiivisia vastauksia; epävarmojen tilanteiden ja epäonnistumisen palautemallin ensi vaiheita
- 3v. Enää ei tarvita muiden läsnäoloa tunteiden varmistamiseksi

Minäkäsityksen ja tunteiden kehitys

15

Esikouluikä (5-7 v.) "keskilapsuus"

- Lapset pystyvät muodostamaan luetteloita, missä he ovat hyviä
- Myös kuvittelu kehittyy ja auttaa lasta ottamaan leikeissä aikuisen ja itsensä roolit.
- Dualismi vallitsee edelleen (hyvä – paha, kiva – ilkeä jne.)
- Vallalla edelleen positiivinen minäkäsitys

→ nopea taitojen kehittyminen tarjoaa syyn positiivisiin arvioihin
→ Jotkut lapset pystyvät tuen avulla huomioimaan oman suorituksen parantamisen
→ Vallalla voimakas usko, että yritys tuo onnistumisen (toisaalta tutkimus on osoittanut, että kaikki lapset eivät kuulu tähän kategoriaan, esim. Dweck, 1995)

18

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

- Lapset käsittävät aikuisten arvioinnin standardit ja yrittävät käyttää tätä tietoa ohjaamaan käytöstä
- He eivät pysty arvioimaan käytöstään (tarkkailemaan omaan objektiivista minää)
- Väli aikaista vertailua (ei arviointia suhteessa muihin),
 - Jotkut lapset jo tässä iässä murehtivat mahdollisia virheitä eivätkä pysty keskittymään kontrolloiviin prosesseihin (esim. koulun arvioinnin arvioinnin esim.)
- Jotkut oppilaat saattavat välttää niiden strategioiden käyttöä, jotka voisivat heidän taitojen ja suoritusten parantamista
- Ympäristön arviointikäytännöt (kotona/hoidossa/tarhassa) vaikuttavat muodostuviin käyttäytymismalleihin

19

Sosiaalisen ympäristön vaikutus

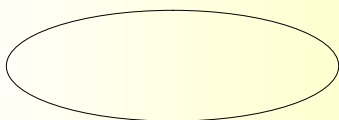
- Lapset oppivat vertailemaan ympäristön kannustuksesta suoritustaan a) eri aloilla ja lajeissa ja myös b) suhteessa toisiin
- Eri osaamisalojen vertailujen puuttuessa realistisen (normatiivisen) minäkuvan kehitys voi viivästyä
- Ongelmana palautteen ollessa aina negatiivista ei opita omasta minästä omia ominaisuuksia
- Sukupuolisuus voimistuu
- Sisäistetään ulkoisia ohjeita
- Minä yhä voimakkaammin määritellään suhteessa toisiin
- Yrittämisen kaksiteräinen miekka

22

Mitä voidaan tehdä

- Lapset eivät osaa analysoida tekemiään virheitä niin, että heidän itsensä täytyisi muuttua → ympäristön muutos auttaa
- Epärealistisuus
- Ongelmana "negatiiviset lapset" (täysin paha/tyhmä/surullinen/ huono)
 - Korjaavana keinona voi koettaa minäpiirrosta:

20

Ohjaavia toimenpiteitä

- Negatiiviset itsearvioinnit ja itsearvostus
 - Ensin tulee selvittää onko arvioinnit lähelläkään totuutta (+/-)
 - Jos on selviä puutteita taidoissa on pyrittävä luomaan "portfoliomainen" taitojen parantamiseen liittyvä ohjelma
 - Jos arviot epärealistisia, on konkreetian kautta pyrittävä antamaan kokonaiskuva tilanteesta ja tuettava positiivisemman minäkuvan omaksumista
 - Epäkypsät arviot itsestä (täysin tyhmä / paha), esim. dysleksia / käytöshäiriö (korjaus positiivisen kautta)
 - "Köyhä minäkuva"
 - tukiessa oppimista tulee varmistaa, että peruskertomus on kunnossa ja lapsella on tarpeeksi käsitteitä määritellä itsensä

23

Keskilapsuus (8-11v.)

- Minä pystytään kuvailemaan (ei vain konkreettisesti)
- Yhä kasvavassa määrin suhteessa muihin
- Yleistyksiä ja yläkäsitteitä, joilla minää kuvataan
- Minäkuvaukset liittyvät myös tarkemmin spesifiisiin tilanteisiin
- Tässä vaiheessa pystytään myös muodostamaan määritelmiä suhteessa itsearvostukseen ja selittää miksi (olen tyytyväinen itseeni, koska...)
- Voidaan yhdistää sekä positiivisia että negatiivisia arvioita (älykäs - tyhmä, kiva - ilkeä, hyvä - paha)
- Minä siirtyy lähemmäs toisten arvioimaan kuvaa itsestä

21

Nuoruus, minä ja kommunikaatio (12-15)

- Formaaliset operaatiot, tulisi pystyä rakentamaan hyvä teoria... ja testaamaan se.
- Minä poikkeuksetta on vahvasti määritelty sosiaalisten suhteiden ja oman hyväksynnän kautta
 - Minä on hyvin palauttunut, kokeita, hyviä taitoja, tunteita, tunteita ja yms.
- Minä jatkaa rakenteellista kehittymistään/eriytymistään
- Yleistyks (abstraktiot minään) kasvavat: avoin vs. ujo
 - yhä tarkempia yleistyksiä (mutta toisaalta ne pysyvät erillään),
 - yhä yhä yleistyksiä (abstraktio) - pohjalla
 - abstraktion määrä lisääntyy, mistä syystä voidaan (ajatella ja) korostaa joitakin asioita ns. liikaa

24

- Nuoret eivät ole huolissaan, että heidän roolinsa vaihtuvat (hiljainen, riehakas, tarkkaavainen...jne...)
- He harvoin pohdiskelevat vielä (miksi olen niin erilainen...?)
...kuka minä olen, kuka minä nähdä mitään
- Sosiaalinen vertailu jatkuu, ja sisäistetään muiden nuorten arvomaailma
...kuka minä olen, kuka minä nähdä mitään
- Ongelmia saattavat aiheuttaa vanhempien (tärkeiden ihmisten) arvot ja mielipiteet (anoreksia, depressio jne...)
- Tärkeää on, että nuoret saavat omasta osaamisestaan ja tekemistään palautetta
...arvot, heikkoudet, jne...)

25

Ympäristön vaikutus

- Tutkimuksissa havaittu, että toveripiiriin (koulu) hyväksyntä ja vanhempien (tai yhden tärkeän aikuisten) hyväksyntä ovat edelleen keskeisiä itsearvostusta määrääviä tekijöitä myös tässä ikävaiheessa
- Ulkopuolisen tuki auttaa parhaiten niitä nuoria, joilla on joku vahvuusalue
- Ongelmallisia ne nuoret, jotka arvioivat "kaikki" kompetenssinsa alhaiseksi
...kuka minä olen, kuka minä nähdä mitään

26